

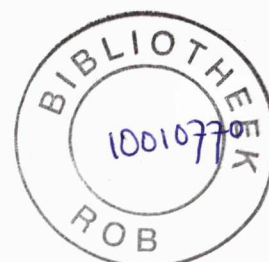
RAAP-NOTITIE 430

Plangebied Kloosterlaan

Gemeente Etten-Leur

Een inventariserend archeologisch onderzoek

[Faint, illegible handwritten text]

RAAP-NOTITIE 430

Plangebied Kloosterlaan

Gemeente Etten-Leur

Een inventariserend archeologisch onderzoek

Colofon

Opdrachtgever: G. van Hemert Onroerend Goed BV

Project: archeologisch onderzoek plangebied Kloosterlaan te Etten-Leur (gemeente Etten-Leur)

Titel: Plangebied Kloosterlaan te Etten-Leur, gemeente Etten-Leur; een inventariserend archeologisch onderzoek

Status: eindversie

Datum: augustus 2003

Auteur: dr. M.P.F. Verhoeven

Bestandsnaam: L:\QXPress\Notities\2003\ETKL2\N0430-ETKL2.qxd

Projectcode: ETKL2

Projectleider: dr. M.P.F. Verhoeven

Projectmedewerker: drs.ing. D.M.G. Keijers

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

Autorisatie:

drs. W. De Baere

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

telefoon: 020-463 4848

Zeeburgerdijk 54

telefax: 020-463 4949

1094 AE Amsterdam

E-mail: raap@raap.nl

Postbus 1347

1000 BH Amsterdam

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2003

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van G. van Hemert Onroerend Goed BV heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 6 augustus 2003 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met voorgenomen bebouwing op een terrein in Etten-Leur (plangebied Kloosterlaan). Onderhavig onderzoek is een vervolg op eerder uitgevoerd onderzoek in hetzelfde plangebied (Verhoeven, 2003). Tijdens dit onderzoek werden de beide oevers onderzocht van een voormalige turfvaart die het plangebied doorsnijdt. Onderhavig onderzoek betreft een deel van het plangebied (het onderzoeksgebied; omvang ca. 55x20 m).

Uit een kadasterkaart uit 1832 blijkt dat het onderzoeksgebied langs deze voormalige turfvaart ligt, grotendeels op een voormalige weg en moestuinen behorende bij enkele gebouwtjes. De gebouwtjes waren woningen voor arbeiders die betrokken waren bij de turfwinning (de historische bewoningslocatie 'Leur'). In het onderzoeksgebied hebben dergelijke woningen niet gestaan.

Uit het veldonderzoek (8 boringen) blijkt dat het onderzoeksgebied gekenmerkt wordt door een opeenvolging van verschillende zandlagen op grijze leem. De grote hoeveelheid afval (onder andere baksteenpuin, fragmenten glas en geglazuurd aardewerk) in de boringen wijst erop dat de bodem in het onderzoeksgebied, net als langs de eerder onderzochte turfvaart, is verstoord.

Wegens de diepe bodemverstoring (tot 150 cm -Mv) wordt geen aanbeveling gedaan voor vervolgonderzoek in het onderzoeksgebied.

1 Inleiding

1.1 Kader en doelstelling

In opdracht van G. van Hemert Onroerend Goed BV heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 6 augustus 2003 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met voorgenomen bebouwing op een terrein in Etten-Leur (plangebied Kloosterlaan). Onderhavig onderzoek is een vervolg op eerder uitgevoerd onderzoek in hetzelfde plangebied (Verhoeven, 2003). Tijdens dit onderzoek werden de beide oevers onderzocht van een voormalige turfvaart die het plangebied doorsnijdt. Onderhavig onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Doel van het onderzoek was het opsporen van deze resten en, indien mogelijk, een eerste indruk geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering omvang en diepteligging ervan.

1.2 Plangebied

Het plangebied ligt in het oosten van Etten-Leur en wordt omsloten door de Kloosterlaan in het noorden, het Lichttorenhoofd in het oosten en de spoordijk Etten-Leur - Breda in het zuiden. Het onderzoeksgebied is een min of meer driehoekig areaal grasland in het plangebied; het is langs de noord- en oostrand begroeid met bomen. Het onderzoeksgebied is dus kleiner dan het plangebied (figuur 1): omvang circa 55 bij 20 m (oppervlakte ca. 0,1 ha). Het gebied staat afgebeeld op kaartblad 44C van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000); de centrumcoördinaat is 104.440/399.400.

Op de archeologische beleidsadvieskaart voor het landelijk en stedelijk gebied (Odé, 2000) is het onderzoeksgebied aangegeven als een 'zeer belangrijke archeologische zone' (de historische bewoningslocatie 'Leur').

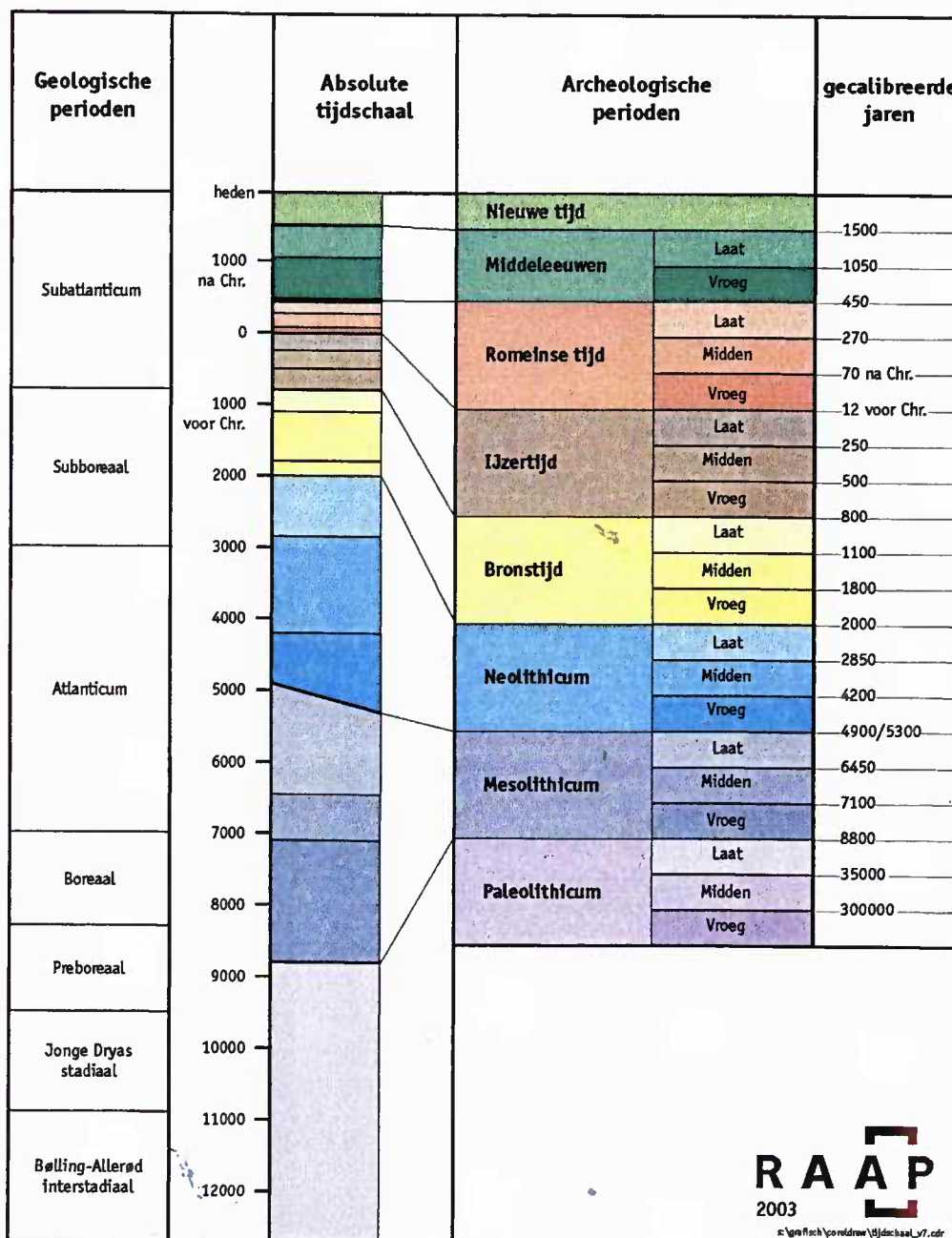
1.3 Onderzoeksopzet en richtlijnen

Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek en een veldonderzoek (karterend booronderzoek).

Het inventariserend archeologisch onderzoek is uitgevoerd volgens de hiervoor geldende normen en richtlijnen die zijn vastgelegd in het *Handboek ROB-specificaties* (Brinkkemper e.a., 1998). RAAP Archeologisch Adviesbureau en de door RAAP

toegepaste procedures zijn goedgekeurd door het College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK), de instelling die het beheer heeft over de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA; Voorbereidingscommissie Kwaliteits Archeologie, 2001).

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden. Enkele vaktermen worden achter in deze notitie beschreven (zie verklarende woordenlijst).

2 Bureauonderzoek

2.1 Methoden

Voorafgaand aan het veldonderzoek is een bureauonderzoek uitgevoerd om na te gaan of er reeds archeologische vondsten uit het plangebied geregistreerd staan en om ten behoeve van het veldwerk de landschappelijke (geologische en bodemkundige) kenmerken, de cultuurhistorische achtergrond alsmede de gespecificeerde archeologische verwachting te bepalen. In het kader van het bureauonderzoek zijn verschillende bronnen geraadpleegd (zie literatuurlijst).

Om inzicht te krijgen in het voorkomen van archeologische vindplaatsen in of nabij het plangebied is het ARChologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) te Amersfoort geraadpleegd.

2.2 Resultaten

Geologie en geomorfologie

Het plangebied maakt deel uit van het uitgestrekte dekzandgebied van Limburg en Noord-Brabant dat door beken wordt doorsneden. In het huidige landschap is het dekzand vlak tot (licht) golvend en maakt deel uit van het zogenaamde dekzandplateau. Dit plateau, dat wordt gerekend tot de Formatie van Twente, is voornamelijk gevormd in de laatste IJstijd (het Weichselien, ca. 120.000-10.000 jaar geleden). Het klimaat was in deze periode droger en het landschap schaars begroeid. Hierdoor kon veel zand verplaatst worden door de wind en elders worden afgezet. Onder het dekzand komt plaatselijk Brabantleem voor, hetgeen typisch is voor beekdalen in Noord-Brabant. Deze leem wordt gerekend tot de laat-pleistocene Formatie van Twente en is een beekbezinkingsgrond: verspoeld, lemig dekzand (Bereidsen 2000: 34; Harbers, 1990: 15).

Het plangebied is op de geomorfologische kaart (Stiboka/RGD, 1981) niet gekarteerd, maar uit de geomorfologische gegevens van het omliggende gebied kan worden afgeleid dat het waarschijnlijk gaat om een beekdalbodem met veen (code 2RV), gerelateerd aan de Brandsche Vaart. Rondom de Brandsche Vaart liggen zogenaamde terrasafzettingsswellingen bedekt met dekzand (code 3L12a).

Bodem

Het plangebied is op de bodemkaart (Stiboka, 1983) niet gekarteerd, maar uit de bodemkundige gegevens van het omliggende gebied kan worden afgeleid dat de

bodem uit een combinatie van lage enkeerdgronden en beekeerdgronden van lemig fijn zand bestaat (code EZ923/pZg23, grondwatertrap III). Lage enkeerdgronden zijn bodems met een circa 50 à 60 cm dikke humushoudende bovengrond, bestaande uit zwart of donkergrijs zand. De ondergrond bestaat uit lichtgrijs zand dat naar beneden toe vaak wat grover wordt. Beekeerdgronden hebben een 20 tot 35 cm dikke donkergrijsbruine tot grijze, humushoudende bovengrond. De lichtgrijsbruine tot grijze, humusarme ondergrond bestaat uit sterk lemig, zeer fijn tot matig fijn zand en is meestal gelaagd met lemige bandjes.

Archeologie

In ARCHIS staan uit het plangebied geen archeologische vindplaatsen geregistreerd. Wel bevindt zich circa 600 m ten noordoosten van het plangebied een vindplaats uit de Late Middeleeuwen (ARCHIS-waarnemingsnummer 131060). Hier is grijs-bakkend gedraaid aardewerk aangetroffen.

Reeds eerder is in de directe omgeving van het plangebied archeologisch onderzoek verricht. Zo is in plangebied Attelaken, circa 200 m ten oosten van plangebied Kloosterlaan, een oppervlaktekartering en een booronderzoek uitgevoerd (Schiltmans, 2000). Archeologische vindplaatsen zijn tijdens dit onderzoek niet aangetroffen. Daarnaast is op woningbouwlocatie Schoenmakershoek, ca. 800 m ten noorden van plangebied Kloosterlaan, ook een oppervlaktekartering en een booronderzoek uitgevoerd (Lipsch & Peeters, 2002). Ook tijdens dit onderzoek zijn geen archeologische vindplaatsen aangetroffen.

Archeologische verwachting

Volgens de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW; ROB, 2001) geldt voor het plangebied een hoge kans op het aantreffen van archeologische waarden uit alle perioden. Op de archeologische beleidsadvieskaart voor het landelijk en stedelijk gebied van de gemeente Etten-Leur (Odé, 2000) is het onderzoeksgebied aangegeven als een 'zeer belangrijke archeologische zone' (de historische bewoningslocatie 'Leur').

Historische gegevens

Het plangebied ligt in een regio waar sinds de 13e eeuw turfwinning plaatsvond (Leenders, 1980): de eerder onderzochte locatie in het plangebied betrof de oevers van een voormalige turfvaart (Verhoeven, 2003).

Op figuur 1 zijn de gegevens omtrent bewoning en landgebruik van de kadastraal kaart uit 1832 uit het archief van Zevenbergen overgenomen (bron: Vereniging Heemkundekring Jan Ute Houste). Het onderzoeksgebied ligt langs de turfvaart, grotendeels op de voormalige weg en moestuinen behorende bij enkele gebouwtjes. Die gebouwtjes waren woningen voor arbeiders die betrokken waren bij de turfwinning (de historische bewoningslocatie 'Leur'). In het onderzoeksgebied hebben dergelijke woningen niet gestaan. 'Leur' ligt dus net buiten het onderzoeksgebied.

3 Veldonderzoek

3.1 Methodes

Tijdens het veldonderzoek zijn in het onderzoeksgebied 8 boringen geplaatst. Er is geboord tot maximaal 2,1 m -Mv met een Edelmanboor met een diameter van 15 cm. De boringen zijn onder andere conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989) beschreven en met meetlinten ingemeten ten opzichte van topografische grenzen. Het opgeboorde materiaal is in het veld gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren (zoals vuursteen, aardewerk, metaal en bot). Het opgeboorde materiaal is gezeefd met een zeef met een maaswijdte van 0,5 cm; het zeefresidu is met het blote oog geïnspecteerd op het voorkomen van archeologische indicatoren.

3.2 Resultaten

Bodem

Uit alle boringen blijkt dat de bodem in het onderzoeksgebied wordt gekenmerkt door een opeenvolging van circa 10 á 20 cm dikke, donker- en lichtgrijze zandlaagjes waarin soms wat veenresten voorkomen. Op circa 140 cm -Mv liggen deze laagjes op een grijze leemlaag; mogelijk betreft dit Brabantleem (zie § 2.2). Duidelijke veenlagen, zoals waargenomen rondom de turfvaart (Verhoeven, 2003), zijn niet aangetroffen. De bovenste lagen bevatten recent materiaal, zoals baksteenpuin. Ter illustratie wordt hieronder boring 1 beschreven:

diepte in cm -Mv	aard van het sediment
30	matig fijn, siltig, donkergrijs zand met veel baksteenpuin
45	matig fijn, siltig, grijs zand met veel baksteenpuin en glas
80	matig fijn, siltig, grijs zand met gele brokjes (mergel?) en veel baksteenpuin
100	matig fijn, siltig, donkergrijs zand met weinig baksteenpuin en geglazuurd aardewerk
130	matig fijn, siltig, bruingrijs zand met veenrestjes, weinig baksteenpuin en geglazuurd aardewerk
170	matig fijn, siltig, witgrijs zand
180	matig fijn, siltig, donkergrijs zand
185	matig fijn, siltig, bruingrijs zand
195	lichtgrijze leem

Archeologie

Net als langs de turfvaart (Verhoeven, 2003) zijn in het onderzoeksgebied in alle boringen grote hoeveelheden recent tot zeer recent materiaal aangetroffen: voornamelijk baksteenpuin, maar ook geglazuurde aardewerkscherven uit de Nieuwe tijd en glas. Dit materiaal komt voor tot 150 cm -Mv. Vanaf circa 50 á 80 cm -Mv neemt de hoeveelheid en omvang van het materiaal sterk af: mogelijk is dit materiaal in de grond gezakt. In de grijze leem komt geen recent materiaal meer voor. Dat betekent dat de bodem boven de leem is verstoord. Gezien de aard en hoeveelheid lijkt het te gaan om afval dat door de tijd heen is gedumpt (wellicht in verband met ophoging). Mogelijk is dit materiaal afkomstig van de bewoningslocaties nabij het onderzoeksgebied (zie § 2.2).

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Uit de kadasterkaart uit 1832 blijkt dat het onderzoeksgebied langs een turfvaart ligt, grotendeels op een voormalige weg en moestuinen behorende bij enkele gebouwtjes. De gebouwtjes waren woningen voor arbeiders die betrokken waren bij de turfwinning (de historische bewoningslocatie 'Leur'). In het onderzoeksgebied hebben dergelijke woningen niet gestaan.

Uit het veldonderzoek (8 boringen) blijkt dat het onderzoeksgebied gekenmerkt wordt door een opeenvolging van verschillende zandlagen op grijze leem. Uit de grote hoeveelheid afval (zoals baksteenpuin, fragmenten glas en geglazuurd aardewerk) in de boringen blijkt dat de bodem in het onderzoeksgebied, net als langs de eerder onderzochte turfvaart, verstoord is.

4.2 Aanbevelingen

Vanwege het tot op grote diepte (150 cm -Mv) voorkomen van recent afval, dat wil zeggen vanwege de verstoorde bodem, wordt archeologisch vervolgonderzoek in het onderzoeksgebied niet nodig geacht.

Met betrekking tot de bevindingen van onderhavig onderzoek kan contact opgenomen worden met de provincie Brabant (dr. M. Meffert) en de ROB (drs. E. Vrenegoor).

Literatuur

- Berendsen, H.J.A.**, 2000. *Landschappelijk Nederland*. Van Gorcum, Assen.
- Brinkkemper, O., e.a. (redactie)**, 1998. *Handboek ROB-specificaties*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.
- Harbers, P.**, 1990. *Toelichting bij kaartblad 44 Oost Oosterhout. Bodemkaart van Nederland 1:50.000*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Leenders, K.A.H.W.**, 1980. Etten en de turf. *Bijdragen tot de geschiedenis van Etten-Leur I*.
- Lipsch, M.A.H. & M.M. Peeters**, 2002. Woningbouwlocatie Schoenmakershoek, gemeente Etten-Leur; een aanvullende archeologische inventarisatie (AAI). *RAAP-rapport 782*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Nederlands Normalisatie-instituut**, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- Odé, O.**, 2000. Gemeente Etten-Leur; archeologische beleidsadvieskaart voor het landelijk en stedelijk gebied. *RAAP-rapport 574*. Stichting RAAP, Amsterdam.
- ROB**, 2001. *Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) 2e generatie. Globale Archeologische Kaart van het Continentale Plat. Archeologische Monumentenkaart*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort (cd-rom).
- Schiltmans, D.E.A.**, 2000. Plangebied Attelaken, gemeente Etten-Leur; een aanvullende archeologische inventarisatie. *RAAP-Rapport 582*. Stichting RAAP, Amsterdam.
- Stiboka**, 1983. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1: 50.000; blad 50 West Tilburg, herziene uitgave*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Stiboka/RGD**, 1981. *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000; blad 50 Tilburg*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen/Rijks Geologische Dienst, Haarlem.
- Verhoeven, M.P.F.**, 2003. Plangebied Kloosterstraat, gemeente Etten-Leur; een inventariserend archeologisch onderzoek. *RAAP-notitie 334*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie**, 2001. *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. Eindrapport van de Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Den Haag.

Gebruikte afkortingen

ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
IKAW	Indicatieve Kaart Archeologische Waarden
-Mv	beneden maaiveld
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek

Verklarende woordenlijst

dekzand	Fijnzandige afzettingen die onder periglaciale omstandigheden voornamelijk door windwerking ontstaan zijn; de dekzanden van het Weichselien vormen in grote delen van Nederland een 'dek' (Saalien: Formatie van Eindhoven; Weichselien: Formatie van Twente).
leem	Grondsoort die wordt gekenmerkt door een hoog siltgehalte (bodemdeeltjes tussen 0,002 en 0,05 mm).
stratigrafisch	De ligging der lagen betreffend.
Weichselien	Geologische periode (laatste IJstijd, waarin het landijs Nederland niet bereikte), ca. 120.000-10.000 jaar geleden.

Overzicht van figuren en tabellen

Figuur 1. Resultaten archeologisch onderzoek.

Tabel 1. Geologische en archeologische tijdschaal.

Figuur 1. Resultaten archeologisch onderzoek.

